

STOCKHOLMS LÄNS KULTURMINNESRÅD

Ur Verksamhetsberättelsen för år 1974

Stockholms läns kulturminnesråd är huvudman för landsantikvarien i Stockholms län. Rådet, som bildades 1962, då landsantikvarieinstitutionen i länet inrättades, är sammansatt av representanter för länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms läns landsting, Upplands fornminnesförening, Södermanlands hembygds- och museiförbund och Samfundet S:t Erik. Stockholms län saknar länsmuseum och landsantikvarien har sin verksamhet förlagd till länsstyrelsen.

Rådet har under året haft följande ledamöter:

- Landshövdingen Hjalmar Mehr, ordförande
- Länsöverdirektören Tore Nyqvist, vice ordförande
- 1:e bibliotekarien Elin Ekman (utsedd av Stockholms läns landsting)
- Landstingsmannen Wilhelm Forsberg (utsedd av Stockholms läns landsting)
- Lantbrukaren Kurt Johnsson (utsedd av Stockholms läns landsting)
- Styresmannen för Nordiska museet, Harald Hvarfner (utsedd av Samfundet S:t Erik)
- Disponenten Olof Redin (utsedd av Södermanlands hembygds- och museiförbund)
- Lektorn Stiv Jakobsson (utsedd av Upplands fornminnesförening)
- Landsantikvarien Alf Nordström, sekreterare

Suppleanter har varit:

- Byråchefen Per-Åke Herrström
- Kommunalrådet Kerstin Gedda
- Musikdirektören Lars Sellergren
- Redaktören Olle Palmberg
- Antikvarien Göran Sjöberg
- Landsantikvarien Bo Wingren
- Landsantikvarien Ola Ehn

Kassaförvaltare har varit länsassessorn Gunnar Klingmark samt revisorer bitr. länsarkitekten Nils Häggström och revisorn Börje Johansson.

Kansli

Landsantikvariens kansli finns i länsstyrelsens lokaler, Hantverkargatan 29, Stockholm. Tel: 08/24 55 00.

Vid restaureringen av Österåkers kyrka påträffades bl. a. resterna av den medeltida sydportalen, som murats igen då kyrkan vid 1600-talets mitt byggdes om. I bildens mitt ses de framtagna resterna av portalen, två raka slätputsade språng. Foto Gerd Edgren.

Personal

Ordinarie tjänstemän har varit landsantikvarie Alf Nordström, antikvarie Stig Rydh, amanuens Ulf Boëthius och kansliskrivare Gunilla Elsius. Härförutom har fyra arkivarbetare varit sysselsatta vid institutionen.

Sammanträden, besiktningresa

Rådet har under året sammanträtt den 22 februari och den 4 december. Den 5 juni företogs rådets årliga besiktningresa, som ställdes till Viby by, Venn garn, Sigtuna stad, Odensala samt Husby-Årlinghundra kyrkor. Aktuella byggnads- och fornminnesvårdande arbeten samt planeringsfrågor presenterades av landsantikvarie Nordström och antikvarie Rydh.

Arkeologiska undersökningar

De arkeologiska undersökningarna i länet har huvudsakligen utförts av Riksantikvarieämbetets sektion för uppdragsverksamhet. Landsantikvarien har genomfört ett antal smärre kontrollundersökningar bl. a. i Sigtuna stad, Älta i Nacka samt Gillberga i Kårsta.

Restaureringsarbeten

Landsantikvarien har varit av Riksantikvarieämbetet utsedd antikvarisk kontrollant vid restaureringar i Haga, Östra Ryds och Österåkers kyrkor samt i övrigt haft överinseende över mindre omfattande reparationsarbeten i Edsbro, Husby-Årlinghundra och Utö kyrkor. Vid restaureringsarbetena vid Östra

Restaureringsarbetena i Viby by nära Sigtuna slutfördes under året. Viby ägs av staten och arrenderas nu av Sigtuna kommun. Byggnaderna utnyttjas efter upprustningen som fritidsbostäder. Bilden visar en klunga uthus med nylagda vasstak. Foto Alf Nordström.

Ryds och Österåkers kyrkor engagerades för medel som ställts till landsantikvariens förfogande av församlingarna en särskild antikvarisk dagkontrollant, fil. kand. Gerd Edgren.

En mera omfattande antikvarisk kontroll av detta slag har givit värdefulla vetenskapliga resultat förutom att det löpande arbetet vid restaureringen underlättats. Restaureringsrapporterna torde också komma att utgöra ett värdefullt underlag för framtida restaureringar – det har under de senaste årens restaureringsarbeten upplevts som besvärande att de äldre restaureringarna varit ur antikvarisk synpunkt mycket bristfälligt dokumenterade.

Ett flertal profanbyggnader har under året restaurerats efter landsantikvariens anvisningar. Landsantikvarien har också vid projekteringar för ombyggnader samarbetat med Riksantikvarieämbetets vårdsektion. Bland under året aktuella objekt kan nämnas kyrkskolan från 1690-talet i Husby-Ärlinghundra, Sigtuna kommun, Äleby prästgård, Södertälje kommun, Länna prästgård,

Vid bebyggelseinventeringen i Danderyds kommun dokumenterades denna vackra och pietetsfullt bevarade Stocksundsvilla, ritad av arkitekten Axel Forsberg och uppförd 1907. Foto Ulf Boëthius.

Norrälje kommun och Sundby kvarn, Ekerö kommun. Vidare har upprustningsarbetena vid Viby by, Sigtuna, slutförts under året. I samband härmed överläts förvaltningen av byggnadsminnesmärket på kommunen. Landsantikvarien kvarstår här som kulturhistorisk kontrollant.

Fysisk riksplanering, bevaringsplaner

De senaste årens utredningsarbeten för den fysiska riksplaneringen har fortsatt under 1974. Som en indirekt följd härav kan man se de förslag till bevaringsplaner, som landsantikvarien i samråd med kommunerna har arbetat fram för vissa områden. Sålunda har ett dylikt förslag för Södertäljes tätort utarbetats tillsammans med kommunens stadsarkitektkontor och museiintendent. Förarbeten för liknande projekt har påbörjats för bl. a. Danderyd, Gustavsbergs samhälle, Lidingö, Nynäshamn, Sigtuna och Vaxholm. I samband härmed kan nämnas den s. k. Möjautredningen, där landsantikvarien har biträtt med kulturhistoriska synpunkter vid utvärdering av riktlinjer för ev. kommande nyexploatering på Möja i Stockholms skärgård.

Bebyggelseinventeringar

Bebyggelseinventeringarna har fortsatt under året och kunnat föras fram så långt att nu endast ett fåtal socknar i länet återstår. Under året har aktuella

bebyggelsemiljöer dokumenterats i Adelsö, Danderyd, Ekerö, Färentuna, Hilleshög, Lovö (komplettering), Munsö, Rådmansö, Skå, Sånge, Södertälje (tätorten), Taxinge (delvis), Turinge och Vätö. Den hösten 1973 påbörjade skärgårdsinventeringen har fortsatt men kunde till följd av bristande ekonomiska resurser ej helt slutföras. Vidare har en specialdokumentation, som icke endast tagit sikte på (den tidigare inventerade) bebyggelsen, utförts av stadsmiljön i Sigtuna. Genom tillmötesgående från Cementa AB har en noggrann kartläggning, även beträffande arbets- och sociala förhållanden etc., kunnat företagas av den under året nedlagda kalkbrytningen på ön Oaxen i Mörkö sn, Södertälje kommun.

Liksom under tidigare år har genom kulturnämndernas försorg vissa inventeringar kunnat presenteras för en större publik, varvid vederbörande inventerare visat ett urval av dokumenterade miljöer samt landsantikvarierna, antikvarie Rydh och amanuens Boëthius framlagt synpunkter på aktuella restaureringsproblem etc. Under året har sådana sammankomster arrangerats i Ljusterö, Upplands-Väsby, Vaxholm och Åkersberga.

Markvårdsarbeten

Röjnings- och markvårdsarbeten har bedrivits på ett stort antal fornlämningsplatser i länet. Den större delen har skett som statliga beredskapsarbeten, övervakade av landsantikvarierna och utförda i samråd med Riksantikvarieämbetet och Skogsvårdsstyrelsen. Markvårdsarbeten bedrevs under året på 87 platser.

Albert Engströmgården, Grisslehamn

Albert Engströmgården med tillhörande markområden i Grisslehamn, vilken tidigare diskuterats som ev. objekt för allmänt förvärv, har under året inköpts av ett privat företag (Åkers Maskin AB). Genom överenskommelse med den nye ägaren har förberedelser vidtagits för att byggnadsminnesförklara Albert Engströms ateljé samt belägga fastigheten med förordnande enligt 86 § BL och 19 § NVL. Landstingets kulturnämnd har anslagit medel för att registrera samlingarna i ateljén och Albert Engströms forna bostad.

Byggnadsvårdsåret 1975

Inför det europeiska byggnadsvårdsåret 1975 har under hösten en länskommitté bildats under ordförandeskap av länsöverdirektör Tore Nyqvist och med representanter för bl. a. landstinget, kommunerna (utsedda av Kommunförbundets länsavdelning), länskolnämnden, turisttrafikförbundet, massmedia m. fl. Landsantikvarierna ingår i kommittén, som till sekreterare erhållit en på AMS-medel anställd akademiker, fil. kand. Agneta Boëthius, med placering hos landsantikvarierna.

Cykelstigar

I samarbete med landstingets kulturnämnd har landsantikvarien utarbetat tio »cykelstigar» till olika kulturhistoriskt intressanta färdmål i stockholmstrakten. Publicering förberedes f. n.

Stockholms läns hembygdsförbund

Under året har landsantikvarien deltagit i överläggningar med landstingets kulturnämnd och Samfundet för hembygdsvård om bildande av ett länets hembygdsförbund, som sedermera blev konstituerat vid ett möte den 1 oktober i Landstingshuset, där ett stort antal av hembygdsföreningarna hade ställt upp.

Arkiv

På landsantikvariens expedition har fyra arkivarbetare varit sysselsatta med avskrifter av bl. a. bebyggelseinventeringar och äldre arkivalier. Vederbörande har också vidarebearbetat pressklipparkivet samt fortsatt arbetet med det topografiska hänvisningsregistret. Fotoarkivet omfattade vid årets slut 9617 svartvita och 10 853 färgbilder.

Alf Nordström

Stig Rydh